

**Istraživanje
nadzora i
zaštite zdravlja
zaposlenika u
Federaciji Bosne
i Hercegovine
s fokusom na
bolesti
ovisnosti**

Sarajevo, juni 2024.

ISTRAŽIVANJE NADZORA I ZAŠTITE ZDRAVLJA ZAPOSLENIKA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE S FOKUSOM NA BOLESTI OVISNOSTI

Sarajevo, juni 2024.

U dokumentu se promovira rodno korektan/senzitivan jezik. U sadržajima/tekstovima u kojima se koristi samo jedan rod, a iz konteksta je jasno da se odnosi na oba roda, razlog korištenja jednog roda je ustupak radi lakše čitljivosti teksta.

Implementator istraživanja:

Udruženje za prevenciju ovisnosti
NARKO-NE u partnerstvu s Zavod za javno
zdravstvo Federacije BiH uz podršku
Udruženja poslodavaca Federacije BiH

Istraživački tim

Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH:

- Prim. mr sc. Siniša Skočibušić, dr med., Direktor istraživanja
- Prof. dr Aida Ramić-Čatak, dr med., Voditeljica istraživačkog tima
- Dr sc. Šeila Cilović-Lagarija, dr dent. med., Članica istraživačkog tima
- Neira Čengić, dipl. med. sestra/tehničar, Članica istraživačkog tima

Stručni tim Udruženja za
prevenciju ovisnosti NARKO-NE:

- Amir Hasanović, MA prevencije ovisnosti i nasilja
- Ileana Šnur-Muratagić, Dipl. socijalna radnica
- Siniša Baljo, Profesor razredne nastave
- Andrea Mijatović, dipl. psihologinja

Izdavač:

Zavod za javno
zdravstvo FBiH i
Udruženje za prevenciju
ovisnosti NARKO-NE

Za izdavača:

Prim.mr.sc.
Siniša Skočibušić, dr.med i
Amir Hasanović,
MA prevencije ovisnosti i nasilja

Urednice:

Prof.dr.
Aida Ramić Čatak, dr.med i
Ileana Šnur-Muratagić, dip.scr.

Grafički dizajn i DTP:

Said Muraspahić

Lektura:

Mr Armin Šuvalić,
Prevodilačka agencija
prijevodi.ba

Tiraž:

500 komada

CIP:

xxxx

ISBN:

xxxx

Sadržaj

Uvod	5
Cilj i svrha istraživanja	6
Metodologija istraživanja	6
3.1 Instrument prikupljanja podataka i zaštita podataka	6
3.2 Uzorak i prikupljanje podataka	7
3.3 Obrada podataka	7
Rezultati istraživanja	8
Zaključci istraživanja	30
Prilog 1 - upitnik	32

1.Uvod

Federacija Bosne i Hercegovine uslijed specifičnih procesa tranzicije društvenog, ekonomskog i političkog ambijenta spada u zemlje s brojnim faktorima rizika po zdravlje stanovništva.

Istraživanja pokazuju da udruženost socio-ekonomskih faktora kao što su pad nataliteta, promjene porodičnih odnosa, stopa razvoda, stopa nezaposlenosti, nestimulativni radni procesi, traume, nedostatak perspektive i korupcija, kao i nizak nivo zdravstvene pismenosti utiče na ekspanziju različitih oblika bolesti ovisnosti među građanima u Federaciji BiH.

Istraživanja ukazuju da u Federaciji BiH u različitim omjerima među populacionim grupama dominiraju ovisnosti o duhanskim proizvodima, psihoaktivnim supstancama, alkoholu, kockanju i sportskom klađenju, i ovisnosti o internetu, što značajno utiče na zdravlje građana svih uzrasta.

Prosječna osoba tokom svog života provede oko trećinu vremena na radnom mjestu stoga je razumljivo da radno mjesto sa svim svojim karakteristikama i faktorima rizika nedvojbeno utiče na zdravlje zaposlenih te predstavlja važan kontekst za promociju zdravlja. Zdravo radno okruženje je preduslov socijalnog, mentalnog i tjelesnog zdravlja.

S aspekta procentualnog učešća radno aktivne populacije u ukupnom stanovništvu, radno okruženje je vrlo bitno za razvoj zdravih obrazaca ponašanja, jer odrasle osobe koje provode značajnu količinu

vremena na radnom mjestu, izložene su raznim faktorima rizika koji mogu značajno uticati i na zdravlje zaposlenika i na njihovu podložnost i upotrebu sredstava ovisnosti posebno duhana, alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga).

U cilju promovisanja zdravog života radno aktivne populacije i promocije zdravih radnih okruženja u skladu s evropskim standardima, od prioritetnog značaja je otvoriti dijalog o razvoju i uspostavljanju programa prevencije ovisnosti i unapređenja zdravlja radno aktivne populacije u Federaciji BiH.

Ulaganja u prevenciju faktora rizika i nadzor zdravlja zaposlenih mogu na mnogo načina doprinijeti razvoju zajednice kroz reduciranje hroničnih oboljenja, reduciranje nesreća i povreda na radu, povećanu produktivnost, smanjenu stopu izostanka s posla i u konačnici manje zdravstvene troškove za poslodavce i zaposlenike.

Za definisanje prioriteta programa prevencije bolesti ovisnosti zaposlenih kao i mjere unapređenja radnih okruženja nametnula se potreba provođenja istraživanja na osnovu kojeg bi se došlo do saznanja o aktuelnoj situaciji i procedurama koje ustanove, kompanije i organizacije realizuju s ciljem nadzora zdravlja zaposlenih, s fokusom na bolesti ovisnosti.

Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine je u partnerstvu s Udruženjem za prevenciju ovisnosti *NARKO-NE*, a uz podršku Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine, tokom 2024. godine proveo istraživanje nadzora i zaštite zdravlja zaposlenika u Federaciji BiH s fokusom na bolesti ovisnosti.

2. Cilj i svrha istraživanja

Svi rezultati dobijeni tokom ovog istraživanja predstavljaju dobru osnovu za analizu aktuelne situacije u različitim ustanovama, kompanijama i organizacijama u pogledu nadzora nad bolestima ovisnosti zaposlenika kao i argument za definisanje prioriteta u planiranju i realizaciji budućih intervencija poboljšanja uslova rada i smanjenja potencijalnih bolesti ovisnosti zaposlenih.

Poseban značaj rezultata istraživanja predstavlja činjenica da su uzorkom istraživanja prema tipu obuhvaćene ustanove, kompanije i organizacije iz javnog, privatnog i civilnog sektora, a prema djelatnosti relevantni predstavnici javnog i realnog sektora, čije specifičnosti djelatnosti treba uzeti u obzir kod planiranja budućih preventivnih intervencija usmjerenih na bolesti ovisnosti zaposlenika.

3. Metodologija istraživanja

3.1 Instrument prikupljanja podataka i zaštita podataka

U istraživanju je korišten upitnik (Prilog 1) koji je pripremljen u saradnji Zavoda za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine s Udruženjem za prevenciju ovisnosti NARKO-NE. Za popunjavanje upitnika bilo je potrebno deset minuta, a učešće u ovom istraživanju je bilo potpuno dobrovoljno. Komunikacija prema kompanijama iz realnog sektora je urađena uz podršku Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine.

Upitnik je sadržavao 38 pitanja koja su se odnosila na: djelatnost privrednog subjekta, nadzor nad zdravstvenim stanjem, nadzor nad bolestima ovisnosti zaposlenih te pitanja koja se odnose na planove budućih

aktivnosti nadzora bolesti ovisnosti zaposlenih. Prije početka popunjavanja upitnika, ispitanici su morali dati svoju saglasnost da su upoznati i da se slažu sa sadržajem upitnika, njegovom funkcijom i istraživačkim ciljem.

Podaci prikupljeni tokom ovog istraživanja su sigurno pohranjeni, a odgovori su potpuno anonimni i zaštićeni u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka (*Službene novine BiH, br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011*) i pravilima definisanim *GDPR-om, CASRO-om (Council of American Survey Research Organizations), ICC-om (Međunarodna trgovinska komora) i kodeksom ESOMAR-a (Evropsko udruženje za istraživanje tržišta, mišljenja i društva)*.

3.2 Uzorak i prikupljanje podataka

Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine dostavilo je Zavodu za javno zdravstvo FBiH raspoloživu listu e-mail adresa privrednih subjekata s područja Federacije Bosne i Hercegovine, razvrstanih po djelatnostima i kantonima. Uzorak za Federaciju BiH je stratifikovan, gdje stratum čine privredne djelatnosti. Stratifikovani uzorak je onaj koji osigurava da su podgrupe (slojevi) određene populacije pravilno zastupljene u cijeloj populaciji uzorka istraživačke studije.

Cilj istraživanja je bio da se dobiju odgovori od strane poslovnih subjekata svih privrednih djelatnosti na području čitave Federacije BiH, a što se i postiglo ovim sistemom odabira uzoraka i prikupljanja podataka.

Tokom februara 2024. godine, putem e-mail adrese prevencija.ovisnosti@zzjzfbih.ba dostavljen je zvanični dopis uz obavijest o provođenju istraživanja i *online upitnik* (Prilog 1) s ciljem prikupljanja podataka. E-mailovi su poslani svim privrednim subjektima po djelatnostima, te su ista privredna društva kontaktirana telefonski, a s ciljem da se postigne teritorijalna zastupljenost i uključe sve privredne djelatnosti unutar uzorka. Nakon što su učesnici ispunili upitnik, njihovi odgovori su se automatski pohranjivali u bazu podataka koju podržava platforma EUSurvey.

Istraživanjem su obuhvaćene 104 ustanove različitih djelatnosti, zdravstvene ustanove, ustanove socijalne zaštite, organi uprave, NVO i udruženja, obrazovne institucije, te kompanije iz djelatnosti industrije, građevinarstva, trgovine i ugostiteljstva.

3.3 Obrada podataka

Nakon prikupljanja podataka, pristupilo se obradi i analizi podataka korištenjem statističkog softvera *SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences)*.

Dobijeni rezultati prikazani su tabelarno i grafički, a prilikom analiziranja podataka korišteni su deskriptivna statistika i statistički testovi s ciljem što bolje interpretacije podataka i dobijenih rezultata.

4. Rezultati istraživanja

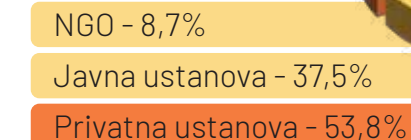
U uzorku istraživanja su bile obuhvaćene ustanove i organizacije s područja svih kantona u Federaciji BiH, pri čemu nešto više s područja Kantona Sarajevo (43,3%), Tuzlanskog kantona (15,4%) i Zeničko-dobojskog kantona (10,6%) (Tabela 1.).

Kanton	Broj	%
Unsko-sanski kanton	6	5,8
Posavski kanton	3	2,9
Tuzlanski kanton	16	15,4
Zeničko-dobojski kanton	11	10,6
Bosansko-podrinjski kanton	2	1,9
Srednjobosanski kanton	8	7,7
Hercegovačko-neretvanski kanton	7	6,7
Zapadnohercegovački kanton	4	3,8
Kanton Sarajevo	45	43,3
Kanton 10	2	1,9
Ukupno	104	100,0

Tabela 1. Zastupljenost ustanova - pregled po kantonima

Preko polovine ili 53,8% ustanova i organizacija koje su obuhvaćene istraživanjem pripada javnom sektoru, 37,5% pripada privatnom sektoru a s 8,7% u uzorku istraživanja učestvovala su nevladine organizacije (NVO) u Federaciji BiH (Grafikon 1.).

Grafikon 1.
Tip ustanove

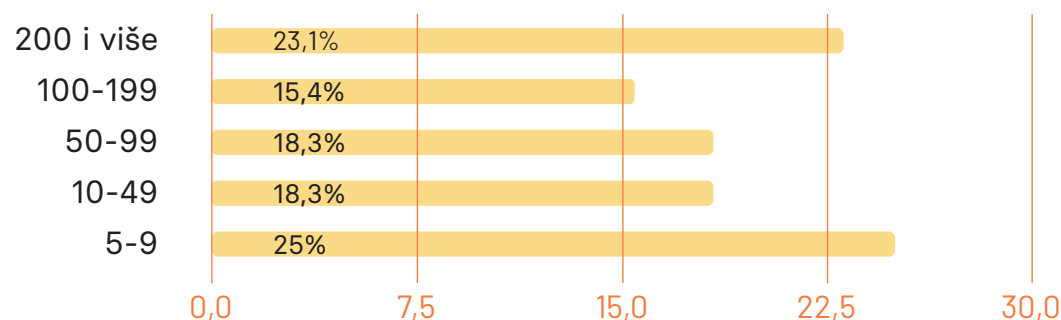
U istraživanju su učestvovala ukupno 104 ustanove i organizacije, s različitim spektrom funkcija i djelatnosti u javnom i privatnom sektoru, koje su relevantne za analizu aktuelnog stanja, procedura i politika prevencije i nadzora nad bolestima ovisnosti zaposlenih. Najveći udio ustanova i kompanija u uzorku pripada trgovini, prometu i ugostiteljstvu (20,2%), industriji (14,4%), obrazovanju (12,5%), nevladinim organizacijama (12,5%), te zdravstvenim ustanovama različitih nivoa zdravstvene zaštite (11,5%) (Tabela 2.).

Djelatnost ustanove	Broj	%
Zdravstvena ustanova	12	11,5
Trgovina, promet i ugostiteljstvo	21	20,2
Industrija	15	14,4
Obrazovanje	13	12,5
Nevladine organizacije/Udruženja	13	12,5
Javna organizacija/Organ uprave	11	10,6
Transport	8	7,7
Socijalna zaštita	6	5,8
Građevinarstvo	5	4,8
Ukupno	104	100,0

Tabela 2. Djelatnost ustanova/privrednih subjekata

Istraživanjem su obuhvaćene ustanove, kompanije i organizacije s različitim brojem zaposlenih, što je razumljivo u odnosu na njihov tip ustanove i vrstu djelatnosti. Posebno je značajan obuhvat velikih kolektiva pri čemu u odnosu na broj zaposlenih, skoro četvrtina ili 23,1% ustanova i kompanija navodi preko 200 zaposlenih (Grafikon 2.).

Broj zaposlenih u ustanovi, kompaniji ili organizaciji

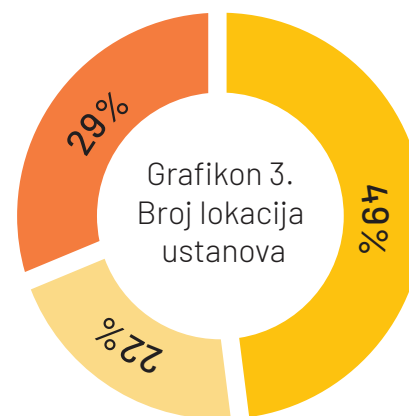
Grafikon 2. Broj zaposlenih u ustanovama

U implementaciji ovog istraživanja kao rezultat adekvatne komunikacije i predstavljanja značaja istraživanja od strane Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH, ostvareno je značajno učešće rukovodilaca ustanova, kompanija i organizacija, u odgovorima na dostavljeni upitnik. Za analizu rezultata istraživanja značajno je istaći da su u odgovorima direktori učestvovali s 39,4%, članovi uprave s 13,5%, rukovodioci drugog sektora s 18,3% dok samo 3,8% navodi rukovodioce odjela za ljudske resurse (Tabela 3.).

Funkcija osobe imenovane za ispunjavanje upitnika u istraživanju	Broj	%
Direktor	41	39,4
Član uprave	14	13,5
Rukovodilac Odjela za ljudske resurse	4	3,8
Rukovodilac drugog sektora, odjela ili službe	19	18,3
Nijedna od navedenih	26	25,0
Ukupno	104	100,0

Tabela 3. Funkcija ispitanika

Četvrtina ili 25,0% odgovora na upitnik u istraživanju je dostavljeno od strane osoba koje obavljaju druge funkcije a od strane rukovodećih organa ustanova, kompanija i organizacija su imenovani kao odgovorna lica za učešće u ovom istraživanju. Prema svojoj funkciji, u najvećem broju su to bili pravnici, administrativni radnici, rukovodioci službi za zaštitu na radu i zaštitu okoline, stručni savjetnici, inženjeri, referenti, menadžeri prodaje, glasnogovornici i šefovi kabineta, ovisno o vrsti i tipu djelatnosti ustanova, kompanija i organizacija.

Lokacije ustanova /preduzeća

Na jednoj lokaciji	- 49%
Na 2-5 lokacija	- 22%
Na 6-10 lokacija	- 29%

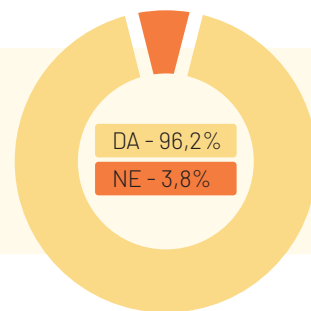
Najveći udio ustanova, kompanija i organizacija (49,0%) izjavljuje da posluju na jednoj lokaciji zatim 29,0% na šest-deset lokacija, a 22,0% na dva-pet lokacija, što je i razumljivo s obzirom na specifičnosti vrste i tipa djelatnosti ustanova, kompanija i organizacija obuhvaćenih uzorkom (Grafikon 3.).

Ustanove, kompanije i organizacije obuhvaćene uzorkom istraživanja potvrđuju da imaju baze podataka o zaposlenima, pri čemu se bilježe razlike u ingerencijama službi unutar ustanova. Tako su baze podataka o zaposlenima kod skoro trećine ustanova (32,7%) u ingerenciji pravne službe, 28,8% ustanova navodi upravu, a 22,1% ustanova navodi odjele za ljudske resurse (Tabela 4.).

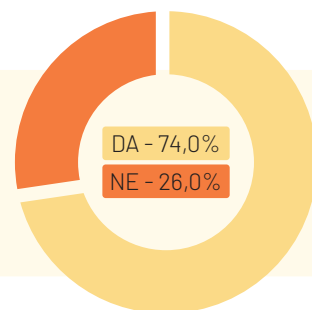
Službe koje u svojoj ingerenciji imaju bazu podataka o zaposlenima	Broj	%
Uprava	30	28,8
Pravna služba	34	32,7
Odjel za ljudske resurse	23	22,1
Finansije	10	9,6
Drugo	7	6,7
Ukupno	104	100,0

Tabela 4: Službe koje imaju bazu podataka o zaposlenima

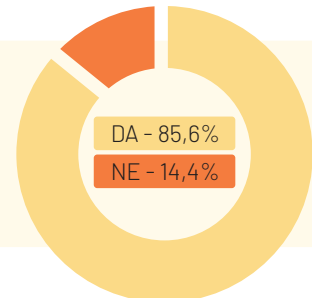
U odnosu na vrstu podataka o zaposlenima, 96,2% ustanova, kompanija i organizacija potvrđuju da imaju baze podataka o starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih, 74,0% potvrđuje da imaju podatke o zdravstvenom stanju zaposlenih, 85,6% potvrđuje da ima podatke o frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja zaposlenih, 78,8% potvrđuje da ima podatke o učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja dok oko polovine ustanova, kompanija i organizacija (51,0%) potvrđuje da imaju podatke o učešću zaposlenih s hroničnim bolestima. (Grafikoni 4-8.)

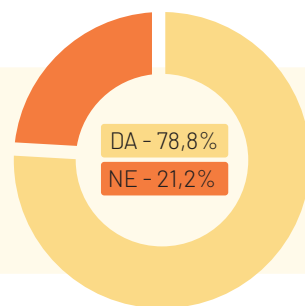
Grafikon 4. Podaci o starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih
Ustanove, kompanije i organizacije koje imaju podatke o starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih

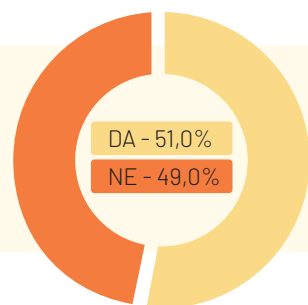
Grafikon 5. Podaci o zdravstvenom stanju zaposlenih
Ustanove, kompanije i organizacije koje imaju podatke o zdravstvenom stanju zaposlenih

Grafikon 6. Podaci o frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja zaposlenih
Ustanove, kompanije i organizacije koje imaju podatke o frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja zaposlenih

Grafikon 7. Podaci o zaposlenim sa stepenom onesposobljenja
Ustanove, kompanije i organizacije koje imaju podatke o učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja

Grafikon 8. Podaci o učešću hroničnih bolesti kod zaposlenih
Ustanove, kompanije i organizacije koje imaju podatke o učešću zaposlenih s hroničnim bolestima

Kod ustanova kompanija i organizacija koje imaju podatke o zaposlenim, bilježe se razlike u korištenju navedenih podataka i njihovih analiza. Najveći dio analize podataka pripada analizi zdravstvenog stanja zaposlenih koju potvrđuje 72,7% ustanova, organizacija i kompanija a najmanje se rade analize učešća zaposlenih sa stepenom onesposobljenja, koju potvrđuje 57,3% ustanova, kompanija i organizacija. (Tabela 5.)

Odgovorne službe/odjeli u ustanovi/ preduzeću vrše analize podataka o:	Da	%	Ne	%	Ukupno
Starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih	62	62,0	38	38,0	100
Zdravstvenom stanju zaposlenih	56	72,7	21	27,3	77
Frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja	58	65,2	31	34,8	89
Učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja	47	57,3	35	42,7	82
Učešću zaposlenih s hroničnim bolestima	35	66,0	18	34,0	53

Tabela 5. Analize podataka o zaposlenima

Od posebnog značaja su podaci o organizaciji obaveznog redovnog godišnjeg obavljanja sistematskih pregleda zaposlenika.

Nešto preko trećine ili 34,6% ustanova, organizacija i kompanija obavlja redovne godišnje sistematske preglede zaposlenika, 33,6% obavlja povremeno ali ne svake godine, 17,3% navodi da nije obavezno i da zaposlenici obavljaju sami a 14,4% nema organizovano obavljanje sistematskih pregleda zaposlenika. (Grafikon 9.)

Indikativno je da se bilježe razlike između ustanova, kompanija i organizacija koje vrše obavezno godišnje obavljanje sistematskih pregleda zaposlenika sa napomenom da u interpretaciji navedenih podataka prema djelatnosti treba uzeti u obzir broj ustanova, organizacija i kompanija koje su pristale na učešće u istraživanju.

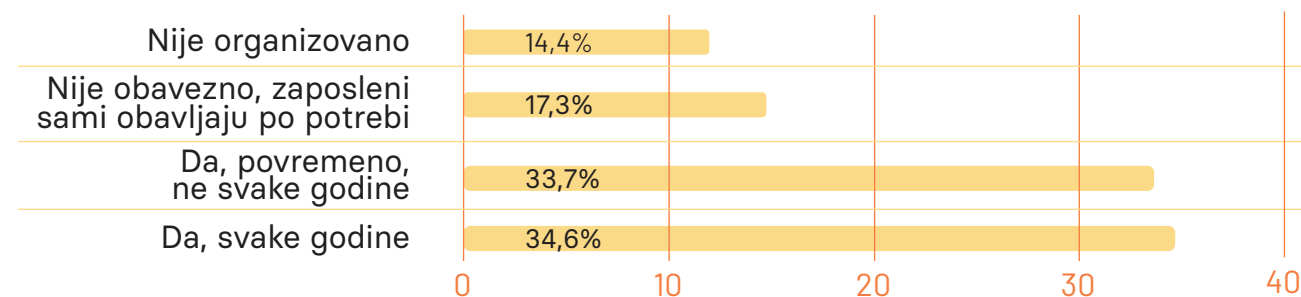

Tako 80,0% kompanija u građevinarstvu, 40,0% industrija, 42,9% kompanija iz sektora trgovine, prometa i ugostiteljstva, 25,0% iz sektora transporta, 53,9% obrazovnih ustanova, 25,0% zdravstvenih ustanova, 16,7% ustanova socijalne zaštite, 23,1% nevladinih organizacija i samo 9,1% javnih ustanova/organa uprave potvrđuju redovno godišnje obavljanje sistematskih pregleda zaposlenika. Skoro polovina javnih organizacija i organa uprave (45,5%), trećina ustanova socijalne zaštite (33,3%) te 15,4% nevladinih organizacija, 14,3% kompanija trgovine, prometa i ugostiteljstva i 13,3% kompanija industrije navode da nemaju organizovano obavljanje obaveznih sistematskih pregleda za svoje zaposlene (Tabela 6.).

Ustanove, kompanije ili organizacije koje organizuju obavezno obavljanje godišnjih sistematskih pregleda svih zaposlenika	Da, svake godine		Da, povremeno, ne svake godine		Nije obavezno, zaposleni sami obavljaju po potrebi		Nije organizovano	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Građevinarstvo	4	80,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0
Industrija	6	40,0	6	40,0	1	6,7	2	13,3
Javna organizacija/ Organ uprave	1	9,0	5	45,5	0	0,0	5	45,5
Nevladine organizacije/ Udruženja	3	23,1	3	23,1	5	38,4	2	15,4
Obrazovanje	7	53,9	5	38,4	0	0,0	1	7,7
Socijalna zaštita	1	16,7	1	16,7	2	33,3	2	33,3
Transport	2	25,0	4	50,0	2	25,0	0	0,0
Trgovina, promet i ugostiteljstvo	9	42,9	4	19,0	5	23,8	3	14,3
Zdravstvena ustanova	3	25,0	7	58,3	2	16,7	0	0,0

Tabela 6. Organizacija obaveznog obavljanja sistematskih pregleda zaposlenika prema djelatnosti ustanove

Ustanove, kompanije ili organizacije koje organizuju obavezno obavljanje godišnjih sistematskih pregleda svih zaposlenika- ukupno

Grafikon 9. Organizacija obaveznog obavljanja sistematskih pregleda zaposlenika

Od anketiranih ustanova, kompanija i organizacija, njih 40,4% navodi da se protok informacija o zdravstvenom stanju zaposlenih vrši pismenim putem prema upravi ustanove od strane zaposlenika, 23,1% pismenim putem prema pravnoj službi od strane zaposlenika, 10,6% pismenim putem prema odjelu za ljudske resurse od strane zaposlenika a samo 11,5% ustanova navodi da se to čini usmenim putem prema upravi ustanove od strane zaposlenika (Tabela 7.).

Protok informacija o zdravstvenom stanju zaposlenih	Broj	%
Pismeno prema Upravi ustanove/preduzeća od strane zaposlenika	42	40,4
Usmeno prema Upravi ustanove/preduzeća od strane zaposlenika	12	11,5
Pismeno prema pravnoj službi od strane zaposlenika	24	23,1
Pismeno prema Odjelu za ljudske resurse od strane zaposlenika	11	10,6
Drugo	15	14,4
Ukupno	104	100,0

Tabela 7. Protok informacija o zdravstvenom stanju zaposlenih

U odnosu na najučestalije zdravstvene probleme zaposlenika, 42,3% ustanova, kompanija i organizacija navodi hronične bolesti (bolesti srca i krvnih sudova, dijabetes, reumatizam i sl.), 14,4% stres, 6,7% povrede, a 27,9% nijedno od navedenih bolesti i stanja (Tabela 8.).

Najučestaliji zdravstveni problemi zaposlenika	Broj	%
Hronične bolesti (bolesti srca i krvnih sudova, dijabetes, reumatizam i sl.)	44	42,3
Degenerativne promjene koštano-mišićnog sistema	6	5,8
Alergije	3	2,9
Povrede	7	6,7
Stres	15	14,4
Nijedno od navedenog	29	27,9
Ukupno	104	100

Tabela 8. Najučestaliji zdravstveni problem zaposlenika

Među drugim najučestalijim zdravstvenim problemima, dominiraju prehlade, viroze i akutne infekcije, najčešće respiratornog, gastrointestinalnog te genitourinarnog trakta, te bolovanja zbog bolesti djeteta.

Od posebnog značaja su odgovori ustanova, kompanija i organizacija u odnosu na postojanje podataka o učestalosti pojedinih bolesti ovisnosti kod zaposlenih, pri čemu je indikativno da samo manji broj ustanova raspolaže takvom vrstom podataka. Četvrtina ili 25,0% ustanova navodi da raspolažu podacima o pušenju među zaposlenima, 15,4% ustanova navodi da raspolažu podacima o konzumaciji alkohola među zaposlenima, 10,6% ustanova navodi da raspolažu podacima o konzumaciji psihoaktivnih supstanci među zaposlenima; podatke o kladenju i kockanju zaposlenih navodi 9,6% ustanova, kompanija i organizacija u uzorku istraživanja (Tabela 9.).

Podaci o učestalosti bolesti ovisnosti kod zaposlenih	Pušenje		Alkohol		Psihoaktivne supstance		Kockanje i kladenje	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	26	25,0	16	15,4	11	10,6	10	9,6
Ne	60	57,7	70	67,3	73	70,2	74	71,2
Ne znam	18	17,3	18	17,3	20	19,2	20	19,2
Ukupno	104	100,0	104	100,0	104	100,0	104	100,0

Tabela 9. Podaci o učestalosti bolesti ovisnosti kod zaposlenika

Od svih ustanova, organizacija i kompanija koje su bile uključene u istraživanje, 23,1% navodi da imaju sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu, 63,5% navodi da nema a 13,5% navodi da ne znaju postoji li sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu.

Kod ustanova, kompanija i organizacija prema vrsti djelatnosti, bilježi se mali procenat odgovora o postojanju sistema kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu, s napomenom da navedeni podaci prikazuju samo koliko određena djelatnost ima sistem kontrole u odnosu na drugu vrstu djelatnosti i da limit broja ustanova i kompanija koje su učestvovala u istraživanju ne daju argumente za zaključivanje o sistemu kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu za čitave sektore.

Postojanje sistema kontrole navodi 20,8% zdravstvenih ustanova, 20,8% kompanija trgovine, prometa i ugostiteljstva, 16,7% nevladinih organizacija, 12,5% obrazovnih institucija, 12,5% kompanija iz oblasti građevinarstva, a najmanje javne organizacije i organi uprave (8,3%), industrija i kompanije transporta (4,2%) dok ustanove socijalne zaštite navode nepostojanje sistema kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu (Tabela 10.).

Postojanje sistema kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu	Da		Ne		Ne znam	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Djelatnost ustanove						
Građevinarstvo	3	12,5	2	3,0	0	0,0
Industrija	1	4,2	13	19,7	1	7,1
Javna organizacija/Organ uprave	2	8,3	7	10,6	2	14,3
Nevladine organizacije/Udruženja	4	16,7	9	13,6	0	0,0
Obrazovanje	3	12,5	9	13,6	1	7,1
Socijalna zaštita	0	0,0	4	6,1	2	14,3
Transport	1	4,2	6	9,1	1	7,1
Trgovina, promet i ugostiteljstvo	5	20,8	11	16,7	5	35,7
Zdravstvena ustanova	5	20,8	5	7,6	2	14,3
Ukupno	24	100,0	66	100,0	14	100,0

Tabela 10. Sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu prema djelatnostima ustanova

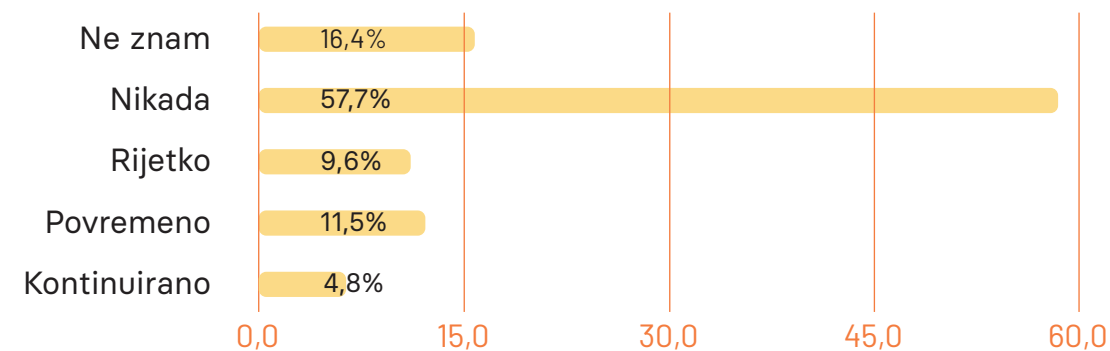
Također je indikativno da od ustanova, kompanija i organizacija koje navode da imaju sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu, 26% navodi da je sistem definisan pisanim procedurama, samo 9,6% navodi testiranje, a čak 64,4% ustanova navodi drugo. (Tabela 11.).

Način kontrole bolesti ovisnosti kod zaposlenih na radnom mjestu	Broj	%
Prema pisanim procedurama	27	26,0
Testiranjem	10	9,6
Drugo	67	64,4
Ukupno	104	100,0

Tabela 11. Način kontrole bolesti ovisnosti na radnom mjestu kod zaposlenika

U odnosu na druge načine kontrole bolesti ovisnosti na radnom mjestu kod zaposlenika, ustanove, čak 86,5% ustanova nije dalo odgovor, a od ustanova koje su odgovorile, najčešće se navodi da se to obavlja nadzorom zaposlenih, da nemaju razvijene procedure u skladu sa zakonom, da ne vrše testiranje ili povremeno rade alkotestiranje, da se kontrola obavlja sistematskim pregledom ili ukoliko postoji sumnja da je zaposlenik pod uticajem nedozvoljenih supstanci na radnom mjestu da se radi testiranje u prisustvu policije. Indikativno je da preko polovine ili 57,7% ustanova, organizacija i kompanija navodi da nikad ne obavljaju kontrolu bolesti ovisnosti, svega 4,8% ustanova, kompanija i organizacija vrši kontinuiranu kontrolu bolesti ovisnosti, 11,5% to čini povremeno, 9,6% rijetko a 16,4% navodi da ne znaju dinamiku obavljanja kontrole bolesti ovisnosti u njihovim ustanovama, kompanijama ili organizacijama. (Grafikon 10.)

Koliko često se u Vašoj ustanovi / firmi obavlja kontrola bolesti ovisnosti - ukupno

Grafikon 10. Dinamika obavljanja kontrole bolesti ovisnosti kod zaposlenika - ukupno

Prema vrsti djelatnosti, indikativni su podaci o dinamici obavljanja kontrola bolesti ovisnosti, s napomenom da navedeni podaci prikazuju samo koliko često određena djelatnost obavlja kontrolu bolesti ovisnosti u odnosu na drugu vrstu djelatnosti. Limit broja ustanova i kompanija koje su učestovale u istraživanju i njihovi odgovori ne daju argumente za zaključivanje o dinamici obavljanja kontrole bolesti ovisnosti za čitave sektore.

Podatak da se kontrola bolesti ovisnosti kod zaposlenika nikada ne obavlja navodi 75% kompanija transporta, 69,2% nevladinih organizacija, 66,7% kompanija u industriji, 66,7% ustanova socijalne zaštite, 61,5% obrazovanih institucija, 54,5% javnih organizacija i organa uprave, 52,4% kompanija trgovine, prometa i ugostiteljstva i 41,7% zdravstvenih ustanova. (Tabela 12.).

Koliko često se u Vašoj ustanovi / firmi obavlja kontrola bolesti ovisnosti	Kontinuirano		Povremeno		Rijetko		Nikad		Ne znam	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Djelatnost ustanove										
Građevinarstvo	1	20,0	3	60,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0
Industrija	0	0,0	1	6,7	2	13,3	10	66,7	2	13,3
Javna organizacija/ Organ uprave	1	9,1	0	0,0	2	18,2	6	54,5	2	18,2
Nevladine organizacije/ Udruženja	1	7,7	2	15,4	0	0,0	9	69,2	1	7,7
Obrazovanje	0	0,0	0	0,0	2	15,4	8	61,5	3	23,1
Socijalna zaštita	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	66,7	2	33,3
Transport	0	0,0	1	12,5	0	0,0	6	75,0	1	12,5
Trgovina, promet i ugostiteljstvo	1	4,8	2	9,5	2	9,5	11	52,4	5	23,8
Zdravstvena ustanova	1	8,3	3	25,0	2	16,7	5	41,7	1	8,3

Tabela 12. Dinamika obavljanja kontrole bolesti ovisnosti kod zaposlenika prema djelatnostima ustanova

Prema vrsti sredstava ovisnosti i njihove upotrebe na radnom mjestu, preko polovine ili 53,9% ustanova, kompanija i organizacija navodi pušenje na radnom mjestu, 15,4% konzumaciju alkohola na radnom mjestu, 1,9% navodi konzumaciju psihoaktivnih supstanci na radnom mjestu a 4,8% klađenje i kockanje. (Tabela 13.).

Postojanje upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu	Pušenje		Alkohol		Psihoaktivne supstance		Kockanje i klađenje	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	56	53,9	16	15,4	2	1,9	5	4,8
Ne	36	34,6	71	68,3	79	76,0	74	71,2
Ne znam	12	11,5	17	16,4	23	22,1	25	24,0
Ukupno	104	100,0	104	100,0	104	100,0	104	100,0

Tabela 13. Upotreba sredstava ovisnosti na radnom mjestu

Kao najčešće mjere poduzimane za rješavanje slučajeva korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu od strane ustanova, kompanija i organizacija navodi se pismena opomena 41,4%, usmena opomena 28,8%, upućivanje na liječenje 11,5% i otkaz 11,5%. (Tabela 14.).

Mjere za rješavanje slučajeva korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu	Usmena opomena		Pismena opomena		Upućivanje na liječenje		Otkaz	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	43	41,4	30	28,8	12	11,5	12	11,5
Ne	41	39,4	53	51,0	68	65,4	66	63,5
Ne znam	20	19,2	21	20,2	24	23,1	26	25,0
Ukupno	104	100,0	104	100,0	104	100,0	104	100,0

Tabela 14. Poduzete mjere za rješavanje slučajeva korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu

Među drugim mjerama koje su poduzimane za rješavanje slučajeva korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu, ustanove, kompanije i organizacije navode uvođenje zabrane pušenja u prostorijama radnih mjesta, organizacija obuka za zaposlene, a navodi se i problem nepostojanja jasnih ovlaštenja i mogućnosti poslodavca po ovom pitanju.

S obzirom na značaj tipa i vrste djelatnosti ustanova, kompanija i organizacija koje su obuhvaćane uzorkom, značajan je podatak da nešto više od četvrtine ustanova (26,9%) potvrđuje da poduzimaju mjere prevencije bolesti ovisnosti na radnom mjestu, preko polovine 51,9% ne poduzima mjere prevencije a preko petine ustanova (21,2%) izjavljuje da ne zna (Tabela 15.).

Mjere prevencije bolesti ovisnosti na radnom mjestu	Broj	%
Da	28	26,9
Ne	54	51,9
Ne znam	22	21,2
Ukupno	104	100,0

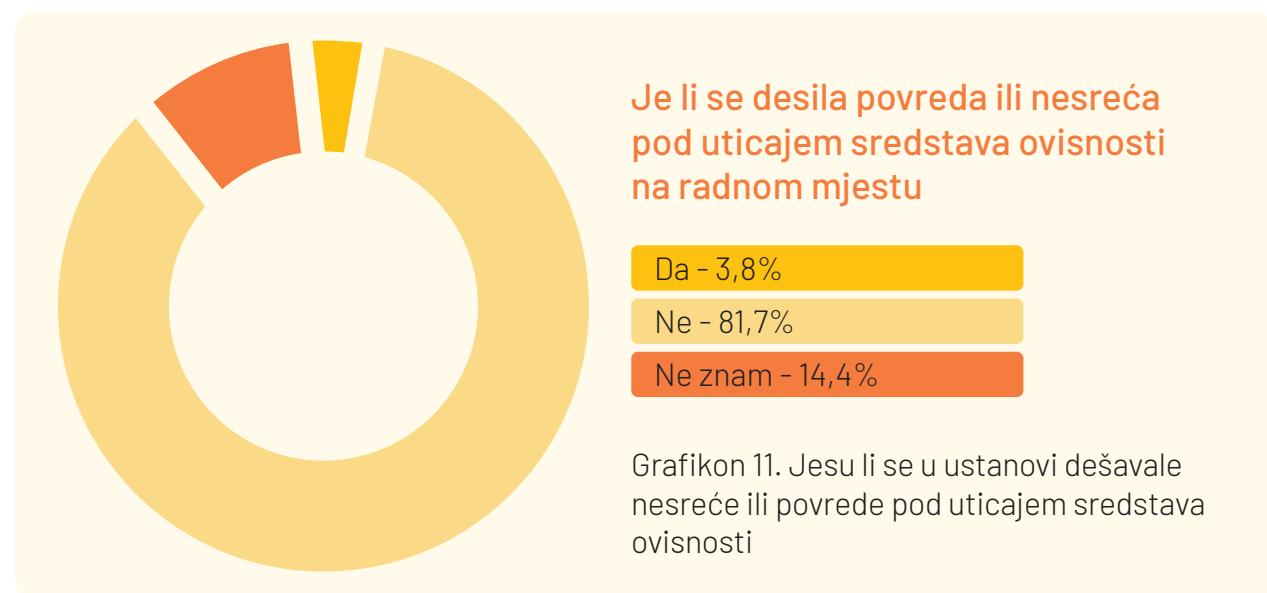
Tabela 15. Mjere prevencije bolesti ovisnosti na radnom mjestu

U odnosu na vrste mjera za prevenciju bolesti ovisnosti na radnom mjestu, najveći udio u mjerama otpada na izradu pravilnika i procedura (85,7%) kao i na obuke zaposlenih od strane stručnih lica (82,1%), dok manje od trećine ustanova, kompanija i organizacija navodi druge vrste mjera kao što su : formiranje komisije za nadzor (32,1%), obavezni sistematski pregledi s testiranjem (28,5%) i obavezno povremeno testiranje (21,4%). (Tabela 16.).

Mjere za prevenciju bolesti ovisnosti na radnom mjestu koje su uvedene od strane ustanova	Izrada pravilnika i procedura		Formiranje komisije za nadzor		Obavezno povremeno testiranje		Obavezni sistematski pregledi s testiranjem		Obuka zaposlenih od strane stručnih lica	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	24	85,7	9	32,1	6	21,4	8	28,6	23	82,1
Ne	3	10,7	17	60,7	22	78,6	19	67,9	5	17,9
Ne znam	1	3,6	2	7,1	0	0	1	3,6	0	0
Ukupno	28	100,0	28	100,0	28	100,0	28	100,0	28	100,0

Tabela 16. Mjere za prevenciju bolesti ovisnosti na radnom mjestu

Ustanove, kompanije i organizacije bilježe mali procenat povreda i nesreća na radnom mjestu pod uticajem sredstava ovisnosti (3,8%), dok 14,4% ustanova navodi da nemaju informacije o tome (Grafikon 11.)

Učestalost povreda ili nesreća pod uticajem sredstava ovisnosti na radnom mjestu	Broj	%
Jedanput	1	25,0
Tri puta	1	25,0
Bez odgovora	2	50,0
Ukupno	4	100,0

Tabela 17. Učestalost povreda ili nesreća pod uticajem sredstava ovisnosti na radnom mjestu

Od ustanova, kompanija i organizacija koje su potvrdile dešavanje povreda ili nesreća na radnom mjestu pod uticajem sredstava ovisnosti, 25% ustanova navodi da se to desilo jednom, 25% ustanova navodi tri puta a 50% ustanova nije dalo odgovor o učestalosti dešavanja povreda ili nesreća na radnom mjestu pod uticajem sredstava ovisnosti (Tabela 17.).

Popunjavanje *Prijave o profesionalnoj bolesti i/ili Prijave nesreće/povrede na poslu*, u skladu sa Zakonom o evidencijama u oblasti zdravstva (Sl. novine FBiH, broj 37/12) i pratećim pravilnicima potvrđuje dvije trećine ustanova, kompanija i organizacija (68,3%), petina ili 20,2% ustanova ne popunjava navedene prijave a 11,5% ustanova izjavljuje da nema saznanja (Tabela 18.).

Popunjavanje Prijave o profesionalnoj bolesti i/ili Prijave nesreće/povrede na poslu	Broj	%
Jedanput	71	68,3
Tri puta	21	20,2
Bez odgovora	12	11,5
Ukupno	104	100,0

Tabela 18. Popunjavanje obavezne individualne prijave

Od velikog značaja su podaci o planovima za buduće aktivnosti prevencije bolesti ovisnosti zaposlenih, pri čemu 78,8% ustanova, kompanija i organizacija navodi da bi prihvatili realizaciju programa prevencije ovisnosti koji bi doprinijeli razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika, 80,8% bi omogućili obuku zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti, 88,5% bi omogućili pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga) a 83,7% bi kao ustanova, kompanija ili organizacija koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvovali u kampanji *Kompanija /ustanova – prijatelj zdravlja* (Tabela 19.).

	Da li biste prihvatili realizaciju programa prevencije ovisnosti u ustanovi/ preduzeću koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika		Da li biste omogućili obuku zaposlenik a Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti		Da li biste omogućili pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga)		Da li biste kao ustanova/ preduzeće koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvovali u kampanji <i>Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja</i>	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	82	78,8	84	80,8	92	88,5	87	83,7
Ne	22	21,2	20	19,2	12	11,5	17	16,3
Ukupno	104	100,0	104	100,0	104	100,0	104	100,0

Tabela 19. Planovi za buduće aktivnosti prevencije bolesti ovisnosti zaposlenih prema tipu ustanove

Prema vrsti ustanova (javna ustanova, privatna ustanova, NGO) bilježi se visok stepen zainteresovanosti za učešće u budućim aktivnostima prevencije bolesti ovisnosti zaposlenih.

Realizaciju programa prevencije ovisnosti koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika navodi 87,2% javnih ustanova, 71,4% privatnih ustanova i 88,9% nevladinih organizacija.

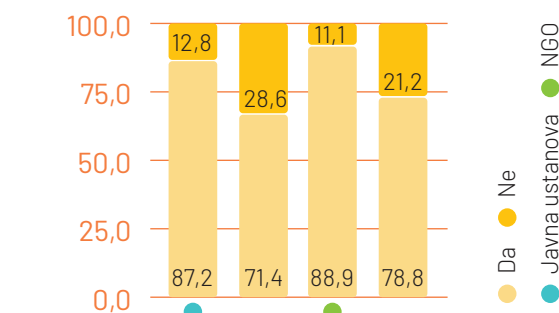
Omogućavanje obuke zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti navodi 87,2% javnih ustanova, 73,2% privatnih ustanova i 100% nevladinih organizacija.

Omogućavanje pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga) navodi 97,4% javnih ustanova, 82,1% privatnih ustanova i 88,9% nevladinih organizacija.

Indikativno je 92,3% javnih ustanova, 76,8% privatnih ustanova i 88,9% nevladinih organizacija navodi bi kao ustanove, organizacije ili kompanije koje vode brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvovali u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja* (Grafikoni 12-15).

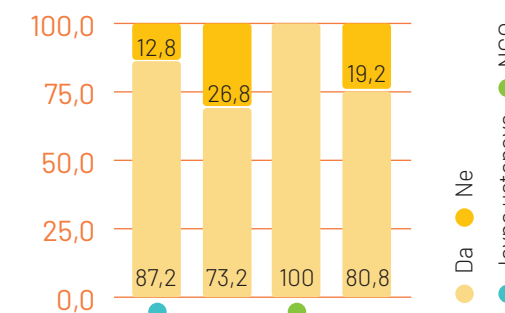
Planovi za buduće aktivnosti nadzora bolesti ovisnosti zaposlenih

Pristanak za realizaciju programa prevencije ovisnosti koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika

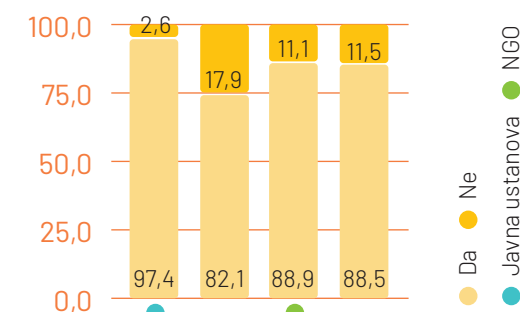
Grafikon 12. Program prevencije ovisnosti

Pristanak za omogućavanje obuke zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti

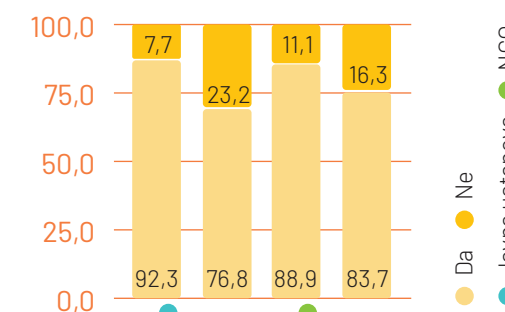
Grafikon 13. Obuka zaposlenika

Pristanak za omogućavanje pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i psihoaktivnih supstanci (droga)

Grafikon 14. Programi informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci

Interes da kao ustanova/preduzeće koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvuju u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja*

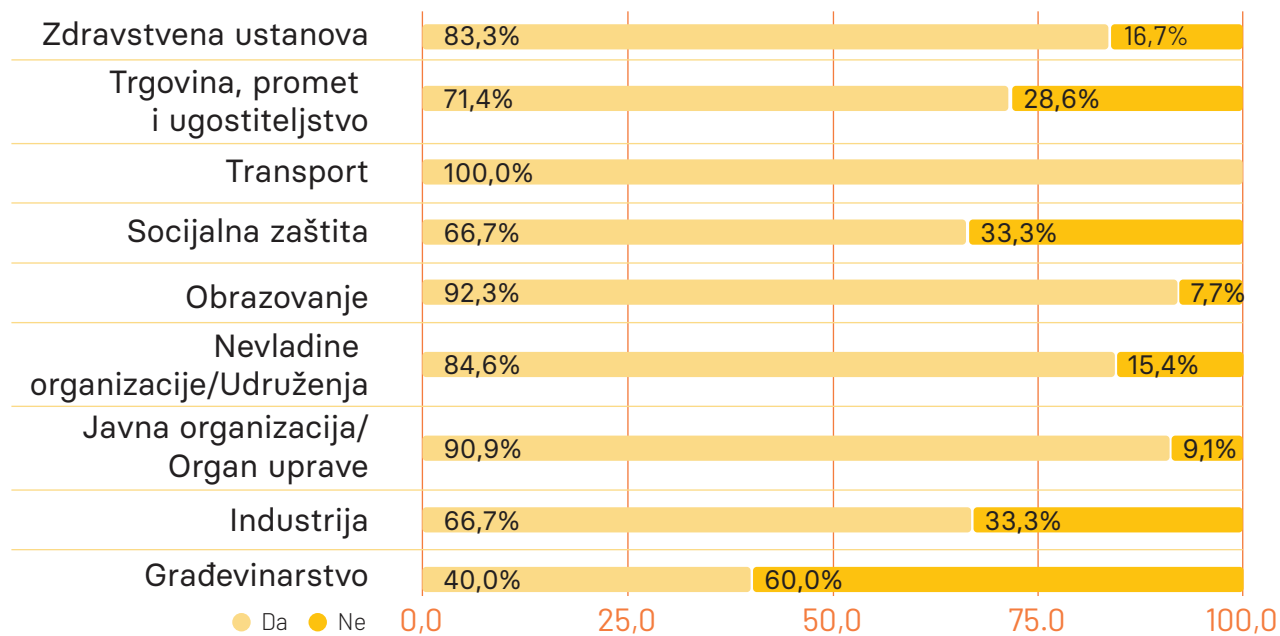
Grafikon 15. Kampanja *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja*

Prema vrsti djelatnosti, također se bilježi značajan stepen zainteresovanosti ustanova, kompanija i organizacija za učešće u budućim aktivnostima prevencije bolesti ovisnosti zaposlenih, sa razlikama u odnosu na vrstu djelatnosti.

Prihvatanje realizacije programa prevencije ovisnosti koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika navodi 100% kompanija transporta, 92,3% obrazovnih institucija, 90,9% javnih ustanova i organa uprave, 84,6% nevladinih organizacija, 83,3% zdravstvenih ustanova, te 66,7% ustanova socijalne zaštite i 66,7% kompanija industrije. Izostanak interesa za prihvatanje realizacije programa prevencije ovisnosti koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika navode građevinarstvo (60,0%, industrija 33,3%, socijalna zaštita 33,3% i trgovina, promet i ugostiteljstvo 28,6%. (Grafikon 16).

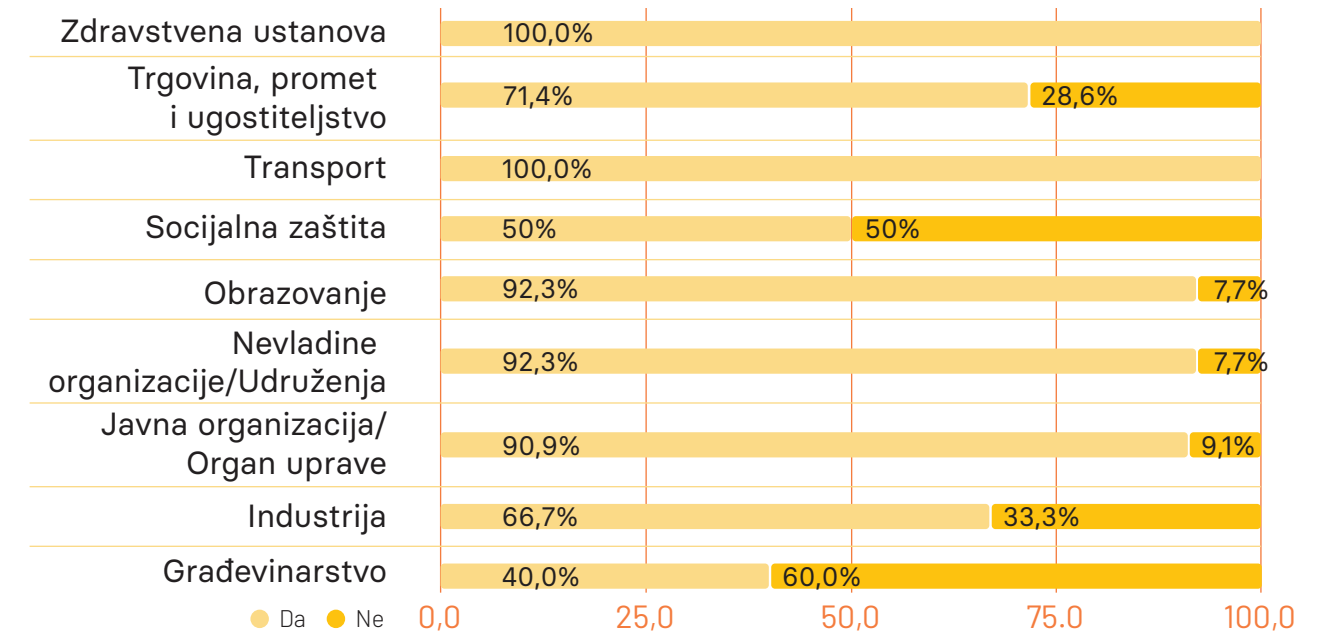
Prihvatanje realizacije Programa prevencije ovisnosti u ustanovi / firmi koja bi doprinijela razvoju i unaprijeđenju zdravlja zaposlenika

Grafikon 16. Program prevencije ovisnosti

Najveću zainteresovanost za omogućavanje obuke za zaposlenike Odjela za ljudske resurse i predstavnike drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti navode zdravstvene ustanove i kompanije transporta (100,0%), obrazovne institucije i nevladine organizacije (92,3%), javne organizacije i organi uprave (90,9%), a najmanju građevinarstvo (40,0%) i socijalna zaštita (50%)(Grafikon 17).

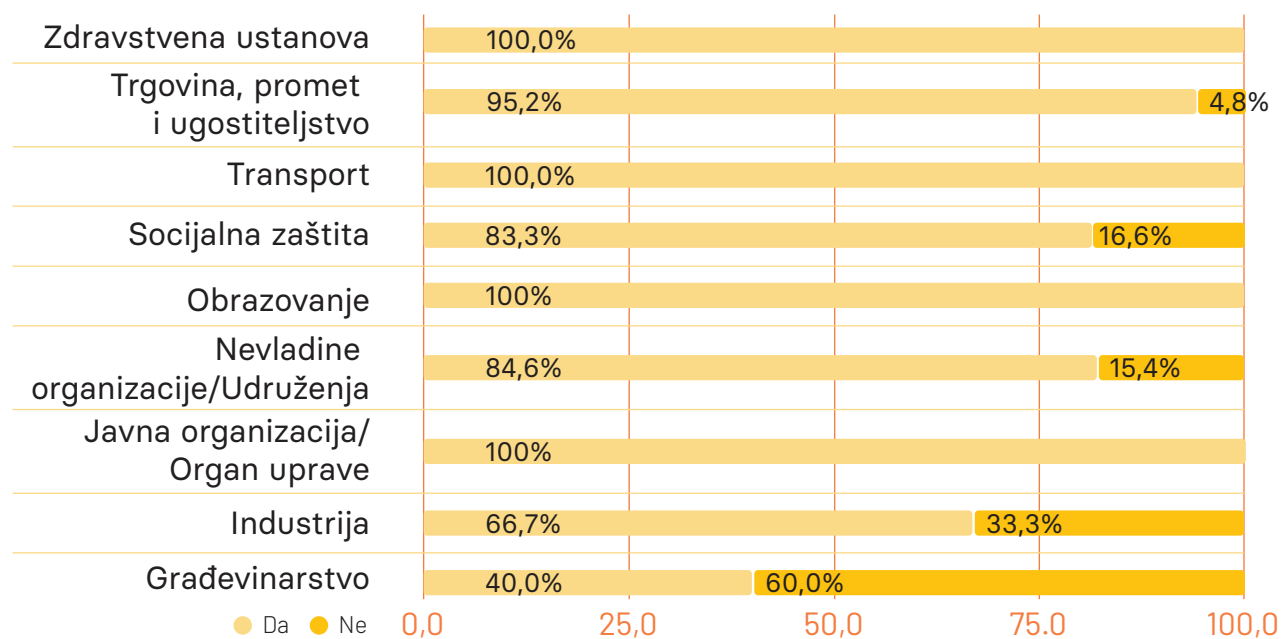
Interes za omogućavanje obuke zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti

Grafikon 17. Obuka zaposlenika

Najveći interes za omogućavanje pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga) navode zdravstvene ustanove, javne organizacije i organi uprave, obrazovne institucije i kompanije transporta (100,0%), zatim slijede kompanije trgovine, prometa i ugostiteljstva (95,2%), nevladine organizacije (84,6%) i ustanove socijalne zaštite (83,3%). Najmanji interes za omogućavanje pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga) navode kompanije u djelatnosti građevinarstva (40,0%) (Grafikon 18).

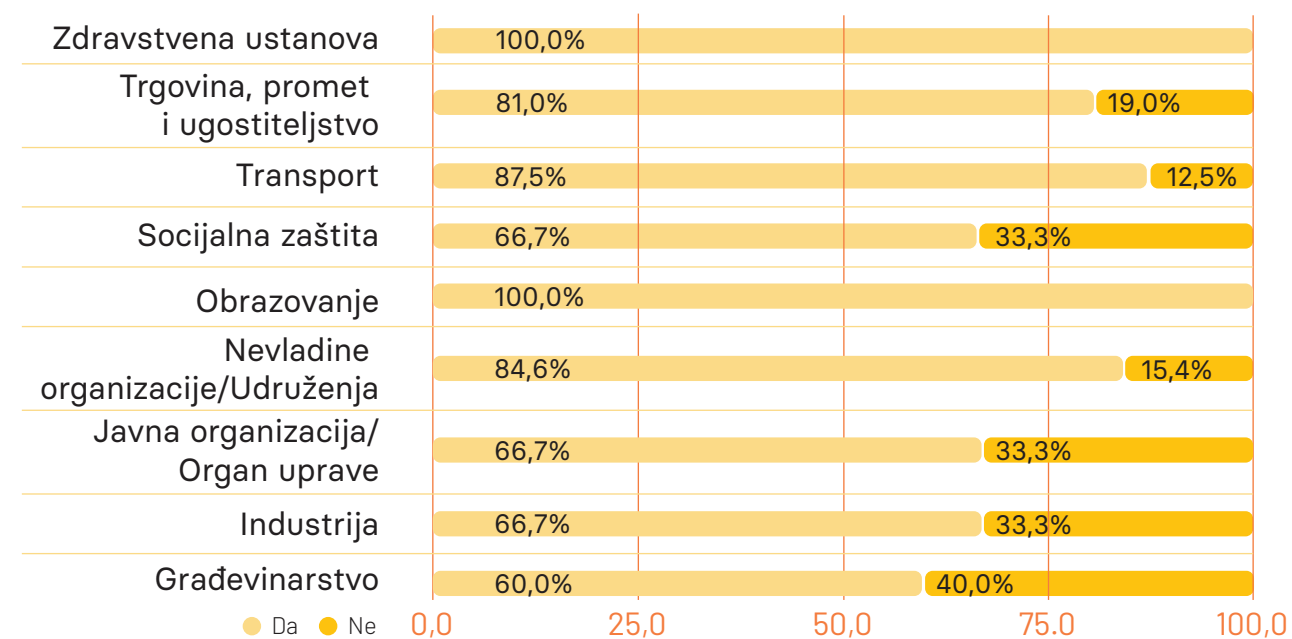
Interes za omogućavanje pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u Programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga)

Grafikon 18. Programi informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci

Najveći interes da kao ustanova, kompanija ili organizacija koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvuju u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja* navode zdravstvene ustanove i ustanove obrazovanja (100,0%), transporta (87,5%), nevladine organizacije (84,6%), i kompanije trgovine, prometa i ugostiteljstva (81,0%). Dvije trećine (66,7%) ustanova socijalne zaštite, javnih organizacija i organa uprave i kompanija u industriji navode interes da učestvuju u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja* kao i 60% kompanija u djelatnosti građevinarstva (Grafikon 19).

Interes da kao ustanova/preduzeće koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvuju u kampanji Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja

Grafikon 19. Kampanja Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja

5. Zaključci istraživanja

- U istraživanju su učestvovala ukupno 104 ustanove, kompanije i organizacije s različitim spektrom funkcija i djelatnosti u javnom i privatnom sektoru, koje su relevantne za analizu o aktuelnom stanju, procedurama i politikama prevencije bolesti ovisnosti kod zaposlenih.
- U implementaciji istraživanja kao rezultat adekvatne komunikacije i predstavljanja značaja istraživanja od strane Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH, ostvareno je značajno učešće u odgovorima na upitnik od strane rukovodilaca ustanova, kompanija i organizacija.
- U odnosu na vrstu podataka o zaposlenima, skoro sve ustanove, kompanije i organizacije potvrđuju da imaju baze podataka o starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih, tri četvrtine potvrđuje da imaju podatke o zdravstvenom stanju zaposlenih, preko tri četvrtine potvrđuje da ima podatke o frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja zaposlenih i učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja dok polovina potvrđuje da imaju podatke o učešću zaposlenih s hroničnim bolestima.
- Među ustanovama, kompanijama i organizacijama koje imaju baze podatke o zaposlenima, bilježe se razlike u korištenju navedenih podataka i njihovih analiza. Najveći dio pripada analizi podataka zdravstvenog stanja zaposlenih koju potvrđuje skoro tri četvrtine ustanova, kompanija i organizacija a najmanje se rade analize učešća zaposlenih sa stepenom onesposobljenja, koju potvrđuje nešto preko polovine ustanova, kompanija i organizacija.
- Od posebnog značaja su podaci o organizaciji obavljanja sistematskih pregleda zaposlenika prema vrsti ustanove i djelatnosti. Nešto preko trećine ustanova, kompanija i organizacija obavlja redovne godišnje sistematske preglede zaposlenika, trećina navodi da obavljaju povremeno ali ne svake godine, a manje od petine navodi da nije obavezno obavljanje i da zaposlenici obavljaju sami sistematske preglede te da nemaju organizovano obavljanje sistematskih pregleda zaposlenika. Bilježe se razlike između ustanova, kompanija i organizacija koje vrše obavljanje sistematskih pregleda zaposlenika sa napomenom da u interpretaciji navedenih podataka prema vrsti djelatnosti treba uzeti u obzir limit broja ustanova, kompanija i organizacija koje su učestvovala u istraživanju. Dobiveni podaci daju orijentir u situaciju nekih vrsta djelatnosti ali ne predstavljaju argument za zaključke o cijelim sektorima.
- Od svih ustanova, kompanija i organizacija koje su bile uključene u istraživanje, skoro dvije trećine navodi da nema sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu, skoro četvrtina navodi da imaju a manje od petine navodi da ne znaju postoji li sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu.
- Prema vrsti sredstava ovisnosti i njihove upotrebe na radnom mjestu, preko polovine ili 53,9% ustanova, kompanija i organizacija navodi pušenje na radnom mjestu, 15,4% konzumaciju alkohola na radnom mjestu, 1,9% navodi konzumaciju psihoaktivnih supstanci na radnom mjestu a 4,8% klađenje i kockanje.
- S obzirom na značaj tipa i vrste djelatnosti ustanova, kompanija i organizacija koje su obuhvaćane uzorkom, značajan je podatak da preko polovine ne poduzima mjere prevencije bolesti ovisnosti na radnom mjestu, nešto više od četvrtine potvrđuje da poduzimaju mjere prevencije, a preko petine ustanova izjavljuje da ne znaju o poduzimaju mjera prevencije.
- U odnosu na vrste mjera za prevenciju bolesti ovisnosti na radnom mjestu, najveći udio u mjerama otpada na izradu pravilnika i procedura, obuke zaposlenih od strane stručnih lica, dok manje od trećine ustanova, kompanija i organizacija navodi druge vrste mjera kao što su : formiranje komisije za nadzor, obavezni sistematski pregledi s testiranjem i obavezno povremeno testiranje.
- Dvije trećine ustanova, kompanija i organizacija potvrđuju popunjavanje *Prijave o profesionalnoj bolesti i/ili Prijave nesreće/povrede na poslu*, u skladu sa Zakonom o evidencijama u oblasti zdravstva (Sl. novine FBiH, broj 37/12) i pratećim pravilnicima.
- Od velikog značaja su rezultati istraživanja o planovima za buduće aktivnosti nadzora bolesti ovisnosti zaposlenih, ali i specifičnih budućih istraživanja u ovoj oblasti. Preko tri četvrtine ustanova, kompanija i organizacija navodi da bi prihvatili realizaciju programa prevencije ovisnosti koji bi doprinijeli razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika, izražavaju interes za obuku zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti, omogućili bi pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga).
- Preko tri četvrtine ustanova, kompanija i organizacija izrazilo je interes da kao ustanove koje vode brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvuju u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja*.

Prilog 1 – upitnik

Upitnik za analizu stanja ustanova/preduzeća u pogledu nadzora nad bolestima ovisnosti

Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, u partnerstvu sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, uz podršku Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine, provodi analizu stanja zaposlenika u javnom i privatnom sektoru u vezi s prevencijom bolesti ovisnosti.

U nastavku Vam dostavljamo upitnik za čije ispunjavanje je potrebno deset minuta te je učešće u ovom istraživanju potpuno dobrovoljno. Svi odgovori će biti korišteni u svrhu naučnih istraživanja kako bismo unaprijedili mjere poduzete radi poboljšanja uslova rada zaposlenika i smanjenja potencijalnih bolesti ovisnosti na nasumično odabranom uzorku.

Vaši podaci će biti sigurno pohranjeni, a odgovori će biti potpuno anonimni i zaštićeni u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka (*Službene novine BiH, br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011*) i pravilima definisanim *GDPR-om, CASRO-om (Council of American Survey Research Organizations), ICC-om (Međunarodna trgovinska komora)* i kodeksom *ESOMAR-a (Evropsko udruženje za istraživanje tržišta, mišljenja i društva)*.

Prihvatam učešće u ovom istraživanju

Da

Ne

Pitanje 1.

Kanton: _____

Pitanje 2.

Tip ustanove

Javna ustanova

NVO

Privatna ustanova

Pitanje 3.

Djelatnost ustanove

Industrija

Javna organizacija/Organ uprave

Građevinarstvo

Zdravstvena ustanova

Trgovina i promet

Socijalna zaštita

Ugostiteljstvo

Obrazovanje

Transport

Nevladine organizacije/Udruženja

Pitanje 4.

Ako djelatnost ustanove/preduzeća nije navedena u prethodnom pitanju molimo navedite koja je njena djelatnost:

_____

Pitanje 5.

Broj zaposlenih u Vašoj ustanovi/preduzeću:

5-9

10-49

50-99

100-199

200 i više

Pitanje 6.

Navedite svoju funkciju:

Direktor

Član uprave

Rukovodilac Odjela za ljudske resurse

Rukovodilac drugog sektora odjela ili službe

Nijedna od navedenih

Pitanje 7. Ako Vaša funkcija nije navedena u prethodnom pitanju molimo navedite ju ovdje

_____

Pitanje 8. Posluje li Vaša ustanova/preduzeće na više lokacija:

Na jednoj lokaciji

Na dvije-pet lokacija

Na šest-deset lokacija

Pitanje 9. Koja služba u svojoj ingerenciji ima bazu podataka o zaposlenima?

Uprava

Odjel za ljudske resurse

Pravna služba

Finansije

Drugo

Nadzor zdravstvenog stanja zaposlenih

Pitanje 10. Imaju li odgovorne službe/odjeli u Vašoj ustanovi/preduzeću podatke o:

Starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih Da Ne

Zdravstvenom stanju zaposlenih Da Ne

Frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja Da Ne

Učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja Da Ne

Učešću zaposlenih s hroničnim bolestima Da Ne

Pitanje 11. Vršite li odgovorne službe/odjeli u Vašoj ustanovi/preduzeću analize podataka o:

Starosnoj i spolnoj strukturi zaposlenih

Zdravstvenom stanju zaposlenih

Frekvenciji i razlozima korištenja bolovanja

Učešću zaposlenih sa stepenom onesposobljenja

Učešću zaposlenih s hroničnim bolestima

Pitanje 12. Navedite svoju funkciju:

Da, svake godine

Da, povremeno, ne svake godine

Nije obavezno, zaposleni sami obavljaju po potrebi

Nije organizovano

Pitanje 13. Na koji se način vrši dostavljanje informacija o zdravstvenom stanju zaposlenih?

Pismeno prema Upravi ustanove/preduzeća od strane zaposlenika

Usmeno prema Upravi ustanove/preduzeća od strane zaposlenika

Pismeno prema pravnoj službi od strane zaposlenika

Pismeno prema Odjelu za ljudske resurse od strane zaposlenika

Drugo

Pitanje 14. Ako se dostavljanje informacija o zdravstvenom stanju zaposlenih vrši na drugi način u odnosu na navedene u prethodnom pitanju, molimo navedite?

_____

Pitanje 15. Šta su po Vašem mišljenju najučestaliji zdravstveni problemi zaposlenika?

Hronične bolesti (bolesti srca i krvnih sudova, dijabetes, reumatizam i sl.)

Degenerativne promjene koštano-mišićnog sistema

Alergije

Povrede

Stres

Bolesti ovisnosti

Nijedno od navedenog

Pitanje 16. Ako postoje druge učestalije zdravstvene poteškoće od navedenih u prethodnom pitanju molimo navedite ih ovdje:

Nadzor bolesti ovisnosti zaposlenih

Pitanje 17. Raspolažete li podacima o učestalosti bolesti ovisnosti kod zaposlenih?

Pušenje Da Ne Ne znam

Alkohol Da Ne Ne znam

Psihoaktivne supstance Da Ne Ne znam

Kockanje i klađenje Da Ne Ne znam

Pitanje 18. Postoji li u Vašoj ustanovi/preduzeću sistem kontrole upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu?

Da Ne Ne znam

Pitanje 19. Na koji način vršite kontrolu bolesti ovisnosti kod zaposlenih na radnom mjestu?

Prema pisanim procedurama

Testiranjem

Ništa od navedenog

Pitanje 20. Ako se kontrola bolesti ovisnosti kod zaposlenih na radnom mjestu vrši na drugi način nego što je navedeno u prethodnom pitanju molimo navedite:

Pitanje 21. Koliko često se u Vašoj ustanovi/preduzeću obavlja kontrola bolesti ovisnosti?

Svakodnevno

Povremeno

Rijetko

Nikad

Ne znam

Pitanje 22. Jeste li do sada u Vašoj ustanovi/preduzeću imali slučajeve upotrebe navedenih sredstava/ponašanja na radnom?

Da Ne Ne znam

Pitanje 23. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje DA, molimo odgovorite kako ste riješili pitanje slučajeva upotrebe sredstava ovisnosti na radnom mjestu?

Pitanje 24. Jeste li do sada u Vašoj ustanovi/preduzeću imali slučajeve upotrebe navedenih sredstava/ponašanja na radnom?

Pušenje	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Alkohol	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Psihoaktivne supstance	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Kockanje i klađenje	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam

Pitanje 25. Koje mjere ste u svojoj ustanovi/preduzeću poduzeli za rješavanje slučajeva korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu?

Usmena opomena	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Pismena opomena	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Upućivanje na liječenje	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Otkaz	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam

Pitanje 26. Ako su u Vašoj ustanovi/preduzeću poduzimane druge mjere u slučajevima korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu koje su to mjere bile?

_____

Pitanje 27. Poduzimaju li se u Vašoj ustanovi/preduzeću mjere prevencije bolesti ovisnosti na radnom mjestu?

Da Ne Ne znam

Pitanje 28. Ako je odgovor na prethodno pitanje bio DA, koje mjere za prevenciju bolesti ovisnosti na radnom mjestu ste uveli?

Izrada pravilnika i procedura	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Formiranje komisije za nadzor	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Obavezno povremeno testiranje	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Obavezni sistematski pregledi s testiranjem	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam
Obuka zaposlenih od strane stručnih lica	☐ Da	☐ Ne	☐ Ne znam

Pitanje 29. Jeste li u posjedu informacije da se u Vašoj ustanovi/preduzeću desila povreda ili nesreća pod uticajem sredstava ovisnosti?

Da Ne Ne znam

Pitanje 30. Ako je odgovor na prethodno pitanje bio "DA", navedite koliko puta se povreda, odnosno nesreća desila?

_____

Pitanje 31. Popunjavate li u svojoj ustanovi/preduzeću *Prijavu o profesionalnoj bolesti i/ili Prijavu nesreće/povrede na poslu*, u skladu sa Zakonom o evidencijama u oblasti zdravstva (Sl. novine FBiH, broj 37/12) i drugim pratećim pravilnicima?

Da Ne Ne znam

Pitanje 32. Ako ste kao mjeru prevencije bolesti ovisnosti uveli druge mjere u odnosu na prethodno navedene, koje su to mjere?

_____

Pitanje 33. Postoje li, pored prethodno navedenog, u Vašoj ustanovi/preduzeću druge procedure ili intervencije koje se provode kada zaposlenik konzumira alkohol ili druge psihoaktivne supstance (droge) na radnom mjestu? Koje su to procedure ili intervencije?

_____

Nadzor bolesti ovisnosti zaposlenih

Pitanje 34. Da li biste u Vašoj ustanovi/preduzeću prihvatili realizaciju programa prevencije ovisnosti koja bi doprinijela razvoju i unapređenju zdravlja Vaših zaposlenika?

Da Ne

Pitanje 35. Da li biste omogućili obuku zaposlenika Odjela za ljudske resurse i predstavnika drugih odjela kroz program prevencije ovisnosti?

Da Ne

Pitanje 36. Da li biste omogućili pripravnicima i radnicima na praksi da učestvuju u programima informisanja o štetnosti konzumiranja alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci (droga)?

Da Ne

Pitanje 37. Da li biste kao ustanova/preduzeće koja vodi brigu o razvoju i unapređenju zdravlja zaposlenika učestvovali u kampanji *Kompanija/ustanova – prijatelj zdravlja*?

Da Ne

Pitanje 38. Molimo upišite kontakt e-mail adresu

HVALA NA UČEŠĆU!

NARKO-NE

Udruženje za
prevenciju ovisnosti

Josipa Vancaša 21
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Tel: +387 (0)33 215 088
Faks : +387 (0)33 223 285
E-mail: info@prevencija.ba
Web: www.prevencija.ba
Facebook: NARKO NE Udruženje
za prevenciju ovisnosti
Instagram: prevencija_ba
LinkedIn: Udruženje za prevenciju
ovisnosti NARKO-NE
X: @prevencija.ba

